

Bob Woodward

ANGST

Trump in het Witte Huis

2018 Prometheus Amsterdam

Oorspronkelijke titel *Fear*

© 2018 Bob Woodward

© 2018 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en Amy Bais, Ton Heuvelmans,
Mario Molegraaf, Rob van Moppes, Roelien Plaatsman, Alexandra van Raab van
Canstein, Titia Ram en Theo Schoemaker

Omslagontwerp DPS Design & Prepress Studio

Foto omslag AFP Photo/Brendan Smialowski

Foto auteur Lisa Berg

Zetwerk Mat-Zet bv, Soest

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 3992 6

PROLOOG

Begin september 2017, de achtste maand van het presidentschap, begaf Gary Cohn, voormalig directeur van Goldman Sachs en de belangrijkste economisch adviseur in het Witte Huis, zich naar de Resolute Desk in het Oval Office.

Cohn – één meter negentig, kaal, vrijpostig en zelfverzekerd – had in zijn 27 jaar bij Goldman miljarden verdiend voor zijn cliënten en honderden miljoenen voor zichzelf. Hij had zichzelf het privilege toegekend bij Trump in het Oval Office binnen te mogen lopen, waarmee de president akkoord was gegaan.

Op het bureau lag een opzet van één kantje voor een brief aan de president van Zuid-Korea waarin het United States-Korea Free Trade Agreement, ook bekend als KORUS, werd opgezegd.

Cohn was ontsteld. Trump had maanden bedreigd het handelsverdrag op te zeggen, een van de fundamenten van economische betrekkingen, een militair verbond en, het belangrijkste van alles, topgeheime inlichtingenoperaties en -mogelijkheden.

De Verenigde Staten hebben op grond van een verdrag dat teruggaat naar de jaren vijftig 28.000 troepen in het Zuiden gestationeerd en de zeer geheime en gevoelige beperkt toegankelijke programma's in werking gesteld die geavanceerde, topgeheime gecodeerde inlichtingen en militaire mogelijkheden verschaffen. Noord-Koreaanse ICBM-raketten

hadden nu de capaciteit een nucleair wapen te vervoeren, wellicht naar het Amerikaanse vaderland. Een raket uit Noord-Korea zou er 38 minuten over doen om Los Angeles te bereiken.

De programma's maakten het voor de Verenigde Staten mogelijk om binnen zeven seconden een Noord-Koreaanse ICBM-lancering te detecteren. Dat kostte in Alaska een kwartier, een verbluffend verschil.

De mogelijkheid in zeven seconden een lancering te detecteren zou het leger van de Verenigde Staten in staat stellen een Noord-Koreaanse raket neer te halen. Het betreft misschien wel de belangrijkste en geheimste operatie van de Amerikaanse regering. De Amerikaanse aanwezigheid in Zuid-Korea vertegenwoordigt de essentie van de nationale veiligheid.

Terugtrekking uit het KORUS-handelsverdrag, dat door Zuid-Korea als essentieel voor zijn economie werd gezien, zou kunnen leiden tot het einde van de betrekkingen. Cohn vond het ondenkbaar dat president Trump het verlies van essentiële inlichtingenmiddelen die cruciaal waren voor de nationale veiligheid van de VS zou riskeren.

Dit alles kwam voort uit de woede van Trump over het jaarlijkse handelstekort van de Verenigde Staten met Zuid-Korea van \$18 miljard en over het feit dat de Verenigde Staten \$3,5 miljard per jaar uitgaven om de Amerikaanse troepen in Zuid-Korea te houden.

Ondanks de vrijwel dagelijkse rapportages over wanorde en onenigheid in het Witte Huis was het publiek er niet van op de hoogte hoe ernstig de interne situatie werkelijk was. Trump veranderde steeds van mening, was zelden consistent, was wispelturig. Hij kreeg een slecht humeur, iets kleins of groots maakte hem razend en over het KORUS-handelsverdrag zei hij: 'We trekken ons er vandaag uit terug.'

Maar nu was er die brief, gedateerd op 5 september 2017, een potentiële katalysator voor een nationale veiligheidscatastrofe. Cohn was bang dat Trump de brief zou ondertekenen als hij hem onder ogen zou krijgen.

Cohn pakte de conceptbrief van de Resolute Desk. Hij stopte hem in de blauwe map BEWAREN.

‘Ik heb hem van zijn bureau gestolen,’ vertelde hij later aan een medewerker. ‘Ik wilde niet dat hij hem zag. Hij gaat dat document nooit te zien krijgen. Het land moet worden beschermd.’

In de anarchie en wanorde in het Witte Huis en Trumps geest heeft de president de ontbrekende brief nooit opgemerkt.

Normaal gesproken zou Rob Porter, stafsecretaris en organisator van het presidentiële papierwerk, verantwoordelijk zijn geweest voor het opstellen van dergelijke brieven aan de president van Zuid-Korea. Maar deze keer was de opzet voor de brief, alarmerend genoeg, via een onbekend kanaal op het bureau van Trump terechtgekomen. De functie van stafsecretaris is een weinig opvallende, maar kritieke rol in het Witte Huis. Porter had Trump maandenlang gebriefd over beslismemo’s en andere presidentiële documenten, inclusief zeer gevoelige nationale veiligheidsvolmachten voor militaire en geheime CIA-activiteiten.

Porter – één meter 93, graatmager, veertig jaar oud en opgegroeid als mormoon – was een van de grijze muizen: een organisatorisch ingestelde, weinig opvallende persoon die aan Harvard en Harvard Law School had gestudeerd en Rhodes Scholar was geweest.

Porter ontdekte later dat er meerdere versies van de conceptbrief waren, en hij of Cohn zorgde ervoor dat die niet op het bureau van de president bleven liggen.

Cohn en Porter hebben samengewerkt in het op een zijspoor zetten van wat zij als Trumps meest impulsieve en gevaarlijke orders zagen. Dat document, net als vergelijkbare andere, is gewoon verdwenen. Als er een concept op Trumps bureau lag dat hij moest lezen, griste Cohn dat soms eenvoudigweg van zijn bureau en vergat de president het vervolgens. Maar als het op zijn bureau bleef liggen, ondertekende hij het. ‘Het gaat er niet om wat we voor het land hebben gedaan,’ zei Cohn vertrouwelijk. ‘Het gaat erom waar we hem van hebben weerhouden.’

Het was niet minder dan een administratieve staatsgreep, de onder-

mijning van de wil van de president van de Verenigde Staten en zijn constitutionele autoriteit.

Behalve de coördinatie van beleidsbeslissingen, roosters en de organisatie van het papierwerk voor de president, zo vertelde Porter een medewerker, 'bestond een derde van mijn werkzaamheden uit pogingen te reageren op een aantal van de echt gevaarlijke ideeën die hij had en te proberen hem ervan te overtuigen dat het misschien toch niet zulke goede ideeën waren.'

Een andere strategie was uitstellen, treuzelen en wijzen op wettelijke beperkingen. Jurist Porter zei: 'Maar dingen langzaam doen of niet met hem bespreken, of hem erop wijzen – terecht, niet als excuus – dat iets moest worden geverifieerd of uitgezocht, of dat we nog geen toestemming van onze advocaten hadden, gebeurde tien keer vaker dan dat er papieren van zijn bureau werden gepakt. Het voelde alsof we onophoudelijk langs de rand van de afgrond liepen.'

Er waren dagen of weken dat de operatie onder controle leek te zijn en dat ze een paar passen van de afgrond vandaan waren. 'Op andere momenten vielen we bijna van de rand en ondernamen we actie. Het voelde of je constant op de rand van de afgrond balanceerde.'

Hoewel Trump nooit over die ontbrekende brief van 5 september begon, vergat hij zijn plannen met het handelsverdrag niet. 'Er waren verschillende iteraties van die brief,' zei Porter tegen een medewerker.

Later in een bijeenkomst in het Oval Office werd er verhit discussie gevoerd over het verdrag met Zuid-Korea. 'Dat kan me niet schelen,' zei Trump. 'Ik word doodmoe van die discussie! Ik wil er geen woord meer over horen. We stappen uit KORUS.' Hij begon een andere brief die hij wilde versturen te dicteren.

Jared Kushner, schoonzoon van de president, nam Trumps woorden serieus. Jared, 36 jaar oud, was senior adviseur in het Witte Huis en had een beheerste, bijna aristocratische uitstraling. Hij was in 2009 getrouwd met Trumps dochter Ivanka.

Aangezien hij het dichtst bij de president zat was Jared aantekeningen gaan maken van wat Trump zei, nam hij dictaat op.

Maak die brief af en geef hem aan me zodat ik hem kan ondertekenen, droeg Trump hem op.

Jared was bezig een nieuwe brief te schrijven met de gedicteerde woorden van de president toen Porter erover hoorde.

‘Ik wil die opzet zien,’ zei hij. ‘Als we dit gaan doen, kan dat niet achter op een servetje. Die brief moet worden geschreven in woorden die ons niet in verlegenheid gaan brengen.’

Kushner stuurde een papieren kopie van zijn concept. Ze hadden er niet veel aan. Porter en Cohn lieten iets uittypen om aan te tonen dat ze deden wat de president had gevraagd. Trump verwachtte direct een reactie. Ze zouden niet met lege handen naar hem toegaan. De opzet was onderdeel van hun truc.

Tijdens een formele bijeenkomst kwamen de tegenstanders van opzegging van KORUS met allerlei argumenten: De Verenigde Staten hadden nog nooit een verdrag over vrije handel opgezegd; er waren wettelijke problemen; geopolitieke kwesties; essentiële kwesties aangaande de nationale veiligheid en inlichtingen; de brief was nog niet klaar. Ze overstelpten de president met feiten en logica.

‘Werk vooral verder aan die brief,’ zei Trump. ‘Ik wil de volgende versie zien.’

Cohn en Porter schreven geen volgende versie. Er was dus niets om aan de president te laten zien. De kwestie verdween, voor dat moment, in de nevel van presidentiële beslissingen. Trump kreeg het druk met andere zaken.

Maar de kwestie KORUS was niet voorgoed van tafel. Cohn sprak minister van Defensie James Mattis, oud-generaal van het United States Marine Corps en misschien wel de invloedrijkste stem onder de leden van Trumps kabinet en staf. Generaal Mattis, gevechtsveteraan, had veertig jaar bij de mariniers gediend. Hij had met zijn één meter

vijfenzeventig en kaarsrechte postuur een permanent levensmoeë uitstraling.

‘We balanceren op de rand van de afgrond,’ zei Cohn tegen de minister. ‘We hebben deze keer misschien wat ruggensteun nodig.’

Mattis probeerde zijn bezoeken aan het Witte Huis te beperken en zich zoveel mogelijk met militaire zaken bezig te houden, maar hij was zich bewust van de urgentie en ging naar het Oval Office.

‘Mijnheer de president,’ zei hij, ‘Kim Jong-un is een directe bedreiging voor onze nationale veiligheid. We hebben Zuid-Korea als bondgenoot nodig. Misschien dat het lijkt alsof dit allemaal niet over handel gaat, maar dat gaat het juist wel.’

Amerikaanse militaire- en inlichtingmiddelen in Zuid-Korea zijn de ruggengraat van onze mogelijkheid onszelf tegen Noord-Korea te beschermen. Zeg het verdrag alstublieft niet op.

Waarom betalen de Verenigde Staten een miljard dollar per jaar voor een antiballistisch raketsysteem in Zuid-Korea? vroeg Trump. Hij was razend over het Terminal High Altitude Area Defense (THAAD) raketverdedigingssysteem en had gedreigd het uit Zuid-Korea te halen en in Portland, Oregon te zetten.

‘We doen dit niet voor Zuid-Korea,’ zei Mattis. ‘We helpen Zuid-Korea omdat het ons helpt.’

De president leek zich te schikken, maar slechts voor dat moment.

In 2016 gaf kandidaat Trump Bob Costa en mij zijn definitie van de functie van president: ‘Meer dan iets anders gaat het over de veiligheid van onze natie... Dat is nummer een, twee en drie... Het leger, sterk zijn en zorgen dat ons land niets ergs wordt aangedaan door een buitenlandse mogendheid. En ik ben ervan overtuigd dat dat altijd het belangrijkste deel van mijn definitie zal blijven.’

In werkelijkheid werden de Verenigde Staten in 2017 vastgeklonken aan de woorden en daden van een emotioneel geagiteerde, veranderlijke en onvoorspelbare leider. Leden van zijn staf hadden de handen ineengeslagen om een aantal van wat zij zagen als de gevaarlijkste

impulsen van de president te onderdrukken. Het was de zenuwinzinking van de uitvoerende macht van het machtigste land ter wereld.

Dit boek vertelt dat verhaal.

Pre-decisional/Deliberative

September 5, 2017

His Excellency Moon Jae-in
President of the Republic of Korea
The Blue House
Seoul
Republic of Korea

His Excellency Kim Hyun-chong
Minister for Trade
Ministry of Trade, Industry and Energy
402 Hannuri-daero
Sejong-si 30118
Republic of Korea

Dear Sirs:

The United States-Korea Free Trade Agreement (Agreement), in its current form, is not in the overall best interests of the United States economy. Thus, in accordance with Article 24.5 of the Agreement, the United States hereby provides notice that it wishes to terminate the Agreement. As prescribed by the terms of Article 24.5, the Agreement shall terminate 180 days after the date of this notice. During this period, the United States is prepared to negotiate with the Republic of Korea on economic issues of concern to both countries.

Respectfully,

Donald J. Trump
President of the United States

Robert E. Lighthizer
United States Trade Representative

KEEP

Concept van de brief van 5 september 2017 aan de president van Zuid-Korea ter opzegging van het handelsverdrag (zie de rechterpagina voor de vertaling). Gary Cohn heeft hem van het bureau van president Trump in het Oval Office gepakt om te voorkomen dat hij werd ondertekend en verstuurd.

5 september 2017

Aan Zijne Excellentie Moon Jae-in
President van de Republiek Korea
Het Blauwe Huis
Seoul
Republiek Korea

Aan Zijne Excellentie Kim Hyun-chong
Minister van Handel
Ministerie van Handel, Industrie en Energie
Hannuri-daero 402
Sejong-si 30118
Republiek Korea

Hooggeachte heren,

Het United States-Korea Free Trade Agreement (Verdrag) is, in de huidige vorm, niet in het algemeen belang van de economie van de Verenigde Staten. Vandaar dat de Verenigde Staten hierbij, in overeenstemming met artikel 24.5 van het Verdrag, aankondigen dat ze wensen het Verdrag op te zeggen. Zoals voorgeschreven in de voorwaarden van artikel 24.5 wordt het Verdrag 180 dagen na de datum van deze aankondiging opgezegd. Gedurende deze periode zijn de Verenigde Staten bereid met de Republiek Korea te onderhandelen over economische kwesties die beide landen aangaan.

Hoogachtend,

Donald J. Trump
President van de Verenigde Staten

Robert E. Lighthizer
Handelsgezant Verenigde Staten

HOOFDSTUK 1

In augustus 2010, zes jaar voordat hij Donald Trumps winnende campagne overnam, nam Steve Bannon, destijds 57 jaar oud en producer van rechtsgeoriënteerde politieke films, zijn telefoon aan.

‘Wat doe jij morgen?’ vroeg David Bossie, van oudsher republikeins onderzoeker in het Huis van Afgevaardigden en conservatieve activist die bijna twee decennia lang op zoek was geweest naar schandalen over Bill en Hillary Clinton.

‘Gast,’ antwoordde Bannon, ‘ik zit die fucking films voor je te monteren.’

De verkiezingen in het midden van de congressionele ambtstermijn kwamen eraan. De Tea Party beleefde haar hoogtepunt en de republikeinen toonden hun kracht.

‘Dave, we brengen nog twee films uit. Ik ben aan het editen. Ik werk twintig uur per dag’ – bij Citizens United, het conservatieve actiecomité met Bossie aan het hoofd, om in grote hoeveelheden tegelijk zijn anti-Clinton films uit te brengen.

‘Kun je met me mee naar New York?’

‘Waarvoor?’

‘Voor een afspraak met Donald Trump,’ zei Bossie.

‘Waarover?’

‘Hij overweegt zich kandidaat te stellen voor het presidentschap,’ zei Bossie.

‘Van welk land?’ vroeg Bannon.

‘Nee, serieus,’ drong Bossie aan. Hij sprak en werkte al maanden met Trump. Trump wilde praten.

‘Ik heb geen tijd voor flauwekul, gast,’ zei Bannon. ‘Donald Trump stelt zich niet kandidaat voor het presidentschap. Onmogelijk. Tegen Obama? Doe niet zo achterlijk. Ik heb geen tijd voor fucking onzin.’

‘Wil je hem niet zien?’

‘Nee, ik wil hem niet zien.’ Trump had zich een keer een halfuur door Bannon laten interviewen voor zijn radioprogramma op zondagmiddag, *The Victory Sessions*, dat Bannon uitzond vanuit Los Angeles en aankondigde als ‘het radioprogramma voor mensen die nadenken.’

‘Die gast meent het niet serieus,’ zei Bannon.

‘Ik denk het wel,’ zei Bossie. Trump was een televisieberoemdheid en had een veelbekeken programma, *The Apprentice*, dat een paar weken op nummer één stond bij NBC. ‘Het kan geen kwaad om even bij hem langs te gaan.’

Uiteindelijk stemde Bannon ermee in om naar de Trump Tower in New York City te gaan.

Ze gingen met de lift naar de vergaderzaal op de vijftiengste verdieping. Ze werden hartelijk begroet door Trump en Bossie vertelde dat hij een gedetailleerde presentatie had gemaakt. Het was een handleiding.

Het eerste deel, zo legde hij uit, vertelt hoe je een republikeinse voorverkiezing moet organiseren en hem kunt winnen. Het tweede deel vertelt hoe je het tegen Barack Obama moet opnemen als je je kandidaat stelt voor het presidentschap van de Verenigde Staten. Hij beschreef standaard verkiezingsstrategieën, processen en knelpunten. Bossie was een traditionele conservatief, voorstander van een beperkte regering en was verrast door de opkomst van de Tea Party.

Het was een belangrijk moment in de Amerikaanse politiek, zei

Bossie, en Tea Party-populisme nam het land over. De gewone man begon een stem te krijgen. Populisme was een fundamentele beweging om de politieke status quo te ontwrichten in het voordeel van de kleine man.

‘Ik ben zakenman,’ hielp Trump hen eraan herinneren. ‘Ik ben niet iemand die zijn hele carrière bezig is op te klimmen in de politiek.’

‘Als je je kandidaat gaat stellen voor het presidentschap,’ zei Bossie, ‘moet je heel veel over kleine dingen en heel veel over grote dingen weten.’ De kleine dingen waren de deadlines voor het indienen van de belasting, de regels per staat bij de voorverkiezingen, details. ‘Je moet op de hoogte zijn van beleidszaken en je moet weten hoe je gedelegeerden voor je moet winnen.’ Maar eerst, zei hij, ‘moet je de conservatieve beweging begrijpen.’

Trump knikte.

‘Je hebt een paar problemen,’ zei Bossie.

‘Ik heb helemaal geen problemen,’ zei Trump. ‘Waar heb je het over?’

‘Om te beginnen heeft er nog nooit een republikein de voorverkiezingen gewonnen die niet tegen abortus is,’ zei Bossie. ‘En jammer genoeg ben jij voorstander van het recht op zelfbeschikking.’

‘Wat betekent dat?’

‘Je staat erom bekend dat je doneert aan de abortusjongens, de kandidaten die voor het recht op zelfbeschikking zijn. Je hebt er van alles over gezegd. Je moet het recht op leven voorstaan, je moet tegen abortus zijn.’

‘Ik ben tegen abortus,’ zei Trump. ‘Ik ben voorstander van het recht op leven.’

‘Je hebt een slechte staat van dienst.’

‘Dat kan worden opgelost,’ zei Trump. ‘Zeg maar hoe. Ik ben... hoe heet het ook alweer? Voorstander van het recht op leven. Ik ben voorstander van het recht op leven, dat zeg ik je.’

Bannon was onder de indruk van het propagandistische talent, en

naarmate Trump verder sprak, raakte hij dat steeds meer. Trump was geëngageerd en snel. Hij was in een uitstekende lichamelijke conditie. Zijn aanwezigheid was groter dan de man zelf, nam de ruimte in beslag, dwong ontzag af. Hij had iets. Tegelijkertijd was hij een vent die in een café tegen de televisie zit te praten. Streetwise, uit Queens. Bannon vond Trump net Archie Bunker, maar dan een ontzettend gefocuste Archie Bunker.

‘Het tweede probleem,’ zei Bossie, ‘is je stemgedrag.’

‘Hoe bedoel je, mijn stemgedrag?’

‘Hoe vaak je stemt.’

‘Waar heb je het over?’

‘Nou,’ zei Bossie, ‘dit zijn de republikeinse voorverkiezingen.’

‘Ik stem altijd,’ zei Trump overtuigd van zichzelf. ‘Ik heb geen keer overgeslagen sinds ik een jaar of achttien, twintig was.’

‘Dat is niet waar. Je weet dat dat wordt bijgehouden.’ Bossie, onderzoeker in het Huis van Afgevaardigden, had een hele stapel officiële documenten.

‘Ze weten niet waar ik op stem.’

‘Nee, nee, nee, niet waarop je stemt. Maar wel hoe vaak je stemt.’

Het drong tot Bannon door dat Trump niet op de hoogte was van de meest basale politieke zaken.

‘Ik stem altijd,’ hield Trump aan.

‘Je hebt in je hele leven pas één keer je stem uitgebracht tijdens de voorverkiezingen,’ zei Bossie, de stukken citerend.

‘Dat is een gore leugen,’ zei Trump. ‘Dat is klinkklare onzin. Elke keer dat ik mag stemmen, stem ik.’

‘Je hebt maar één keer tijdens de voorverkiezingen gestemd,’ zei Bossie. ‘In 1988 of zoiets, tijdens de republikeinse voorverkiezingen.’

‘Je hebt gelijk,’ zei Trump, omkerend als een blad aan een boom, zonder ook maar met zijn ogen te knippen. ‘Toen heb ik voor Rudy gestemd.’ Giuliani heeft zich kandidaat gesteld als burgemeester tijdens de voorverkiezingen in 1989. ‘Staat dat daarin?’

‘Ja.’

‘Dat overleef ik wel,’ zei Trump.

‘Misschien maakt dit allemaal niet uit,’ zei Bossie, ‘maar misschien ook wel. Als je vooruit wilt komen, moet je het systematisch aanpakken.’

Nu was het de beurt aan Bannon. Hij begon over de drijfveren van de Tea Party, die niet veel ophad met de elite. Populisme was voor de gewone man die weet dat het systeem niet deugt. Het was tegen kapitalistische vriendjespolitiek en onderhandse deals in het nadeel van de arbeider.

‘Daar hou ik van. Dat is wie ik ben,’ zei Trump, ‘een popularist.’ Hij verhaspelde de term.

‘Nee, nee,’ zei Bannon. ‘Je bedoelt populist.’

‘Ja, ja,’ hield Trump aan. ‘Een popularist.’

Bannon gaf het op. Hij dacht in eerste instantie dat Trump het woord niet begreep. Maar misschien bedoelde Trump het op zijn eigen manier: populair zijn bij het volk. Bannon wist dat popularist een vroegere Britse vorm van het woord ‘populist’ voor het niet-intellectuele grote publiek was.

Ongeveer een uur later in het gesprek zei Bossie: ‘We hebben nog een ander groot probleem.’

‘En dat is?’ vroeg Trump, die nu iets meer op zijn hoede leek te zijn.

‘Nou,’ zei hij, ‘80 procent van je donaties is aan democraten.’ Dat vond Bossie Trumps grootste politieke obstakel, hoewel hij dat niet zei.

‘Dat is bullshit!’

‘Het staat geregistreerd,’ zei Bossie.

‘Het staat geregistreerd!’ herhaalde Trump verbijsterd.

‘Alle donaties die je ooit hebt gedaan.’ Openbaarmaking van alle politieke schenkingen was standaard.

‘Ik geef iedereen evenveel,’ zei Trump. Hij verdeelde zijn donaties over kandidaten van beide partijen, zei hij.